

Sygn. akt II CSK 670/12

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 20 września 2013 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Zbigniew Kwaśniewski (przewodniczący)

SSN Mirosław Bączyk (sprawozdawca)

SSN Marta Romańska

w sprawie z powództwa G. Spółki z ograniczoną odpowiedzialnością w Ł.
przeciwko Bank M. Spółce Akcyjnej w W.
z udziałem interwenienta ubocznego po stronie pozwanej – E. Spółki Akcyjnej w W.
o zapłatę,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej
w dniu 20 września 2013 r.,
skargi kasacyjnej strony powodowej
od wyroku Sądu Apelacyjnego w [...] z dnia 28 czerwca 2012 r.,

- 1. oddala skargę kasacyjną;**
- 2. zasądza od powoda na rzecz pozwanego kwotę 1800 (tysiąc osiemset) zł tytułem zwrotu kosztów postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Powód „G.” - spółka z o.o. wystąpiła przeciwko pozwanemu - Bankowi „M.” SA o zapłatę kwoty 195.787,70 zł z odsetkami i roszczenie to wywodził z łączącego strony stosunku gwarancji. Zdaniem powoda (beneficjenta gwarancji bankowej), pozwany Bank (gwarant) bezpodstawnie odmówił wypłaty powodowi sumy gwarancyjnej w związku z niewykonaniem zobowiązania przez dłużnika beneficjenta.

Sąd Okręgowy wydał nakaz zapłaty przeciwko pozwanemu obejmujący dochodzoną kwotę, a po wniesieniu sprzeciwu pozwanego, zasądził na rzecz powoda dochodzoną należność, dokonując następujących ustaleń faktycznych.

U podstaw udzielonej przez pozwanego Bank gwarancji leżała umowa o roboty budowlane łącząca powoda (beneficjenta gwarancji, inwestora) z „E.” SA (generalny wykonawca, dłużnik w stosunku podstawowym). W związku z tą umową pozwany Bank wystawił w dniu 28 września 2007 r. na rzecz powoda „gwarancję bankową dobrego wykonania przedmiotu umowy i odpowiedzialności z tytułu rękojmi i gwarancji”. Z treści dokumentu gwarancji wynikało m.in. to, że żądanie zapłaty wraz z oświadczeniem beneficjenta o niewykonaniu lub nienależytym wykonaniu umowy przez dłużnika (generalnego wykonawcę) powinny zostać przesłane za pośrednictwem banku prowadzącego rachunek inwestora i bank ten potwierdzi, że zostało ono podpisane przez osoby uprawnione do zaciągania zobowiązań majątkowych w imieniu inwestora” (k. 13-14 akt sprawy). W dniu 23 maja 2011 r. zarząd powodowej spółki złożył żądanie wypłaty sumy gwarancyjnej z oświadczeniem, że generalny wykonawca robót nie wykonał swoich obowiązków wynikających z umowy o roboty budowlane. Żądanie to wysłano listem poleconym do Banku, a ponadto załączono do niego postanowienie o wpisie zmiany siedziby w celu wykazania identyczności reprezentowanej spółki (beneficjenta). Pozwany Bank odmówił wypłaty żądanej sumy gwarancyjnej, powołując się na to, że żądanie zapłaty zostało złożone gwarantowi niezgodnie z warunkami wystawianej gwarancji i w związku z tym nie powstało zobowiązanie gwarancyjne Banku (nie przesłano go za pośrednictwem banku prowadzącego

rachunek bankowy beneficjenta i nie potwierdzono podpisów osób uprawnionych do zaciągania zobowiązań).

W ocenie Sądu Okręgowego, powód zachował pisemne wymaganie zgłoszonego żądania (art. 78 k.c.), żądanie to wpłynęło do Banku w terminie gwarancji i w związku z tym spowodowało powstanie zobowiązania gwarancyjnego Banku. Pozwany Bank nie mógł odmówić wypłaty sumy gwarancyjnej ze względu na niepotwierdzenie reprezentacji powodowej spółki przez jej prezesa podpisującego oświadczenie z dnia 23 maja 2013 r., skoro sposób reprezentacji (i osoby uprawnione) były już ujawnione w KRS w dacie doręczenia oświadczenia, a pozwany Bank nie mógł zasłaniać się nieznajomością wpisu do rejestru. Skuteczność zgłoszonego żądania zapłaty jest uzasadniona także tym, że zachowanie się Banku po otrzymaniu w dniu 26 maja 2011 r. żądania zapłaty od powoda (niepoinformowanie powoda w okresie gwarancji o niezachowaniu wymogów formalnych tego żądania) jako zachowanie się naruszające wymaganie lojalności, stawiane instytucjom zaufania publicznego, nie może korzystać z ochrony prawnej w świetle art. 5 k.c.

Sąd Apelacyjny uwzględnił apelację pozwanego Banku, zmienił zaskarżony wyrok i oddalił powództwo. W toku postępowania apelacyjnego interwencję uboczną po stronie pozwanego Banku zgłosił niewystępujący dotąd w sprawie „E.” SA (wykonawca generalny, dłużnik w stosunku podstawowym). Sąd Apelacyjny zmodyfikował ustalenia faktyczne dokonane przez Sąd pierwszej instancji m.in. w tym sensie, że powód miał również wpływ na treść dokumentu gwarancji i treść ta nie została mu narzucona. Uznając, że powód wywodził swoje roszczenie z gwarancji bezwarunkowej i analizując treść tej gwarancji (tzw. formalne przesłanki zapłaty), Sąd Apelacyjny doszedł do wniosku, iż zastrzeżenie w dokumencie gwarancji bankowej obowiązku beneficjenta uzyskania określonego w nim poświadczenia przez bank prowadzący rachunek beneficjenta oraz przesłania żądania zapłaty za pośrednictwem tego banku, stanowią przesłanki natury formalnej i przesądzają o zaktualizowaniu się odpowiedzialności pozwanego Banku (wymagalności roszczenia wynikającego z gwarancji). Nie pozostaje to w sprzeczności z bezwarunkowym charakterem zobowiązania gwaranta. Postanowienia umowy gwarancyjnej w tym zakresie są klarowne i jednoznaczne.

W skardze kasacyjnej strony powodowej podnoszono zarzuty naruszenia prawa procesowego, tj. art. 479¹⁴ § 2 k.p.c. i art. 378 § 1 k.p.c., a także zarzuty naruszenia prawa materialnego, tj. art. 81 ust. 1 prawa bankowego; art. 76 k.c., art. 58 k.c. w zw. z art. 61 k.c. i art. 84 prawa bankowego w zw. z art. 3 pkt 18 i art. 47 ust. 1 ustawy z dnia 12 czerwca 2003 r. - Prawo pocztowe (Dz. U. z 2008 r., poz. 1159 ze zm.; cyt. dalej jako „prawo pocztowe z 2003 r.”); art. 65 k.c. i art. 385 § 2 k.c.

Skarżący wnosił o uchylenie zaskarżonego wyroku i jego zmianę poprzez oddalenie apelacji pozwanego Banku.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

1. Zarzut naruszenia art. 378 § 1 k.p.c. należy uznać za nietrafny, ponieważ z końcowego fragmentu zaskarżonego wyroku (s. 68-69) nie wynika stanowisko Sądu Apelacyjnego o narzuceniu Bankowi przez powoda warunków gwarancji. Stwierdza się tam jedynie, że wzór dokumentu gwarancji pochodził od samego powoda, „został przez niego narzucony i stanowił załącznik do umowy o roboty budowlane”. Chodzi tu jednak o aktywność powoda (beneficjenta gwarancji) w tzw. stosunku podstawowym (powód był zainteresowany uzyskaniem zabezpieczenia w postaci gwarancji bankowej o określonej treści). Z ustaleń Sądu drugiej instancji wynika ponadto brak jednostronnego narzucenia powodowi przez pozwaną Bank treści łączącego ich stosunku gwarancyjnego (s. 46-47 uzasadnienia zaskarżonego wyroku). Ustalenia te są wiążące w postępowaniu kasacyjnym (art. 398³ § 8 k.p.c.; art. 398¹³ § 3 k.p.c.). W tej sytuacji nie może być brany pod uwagę także zarzut naruszenia art. 479¹⁴ § 2 k.p.c. w zw. z art. 79 k.p.c. i w zw. z art. 391 § 1 k.p.c.

2. Nie można akceptować stanowiska skarżącego, że gwarancja bankowa w rozumieniu art. 81 prawa bankowego z 1997 r. jest jednostronną czynnością prawną. W literaturze (także obcej) i orzecznictwie Sądu Najwyższego dominuje zdecydowane stanowisko, że gwarancja występująca we współczesnym obrocie prawnym, w tym także gwarancja bankowa (art. 81 prawa bankowego), jest umową, a nie czynnością prawną jednostronną (zob. np. wyrok Sądu Najwyższego dnia 9 listopada 2006 r., IV CSK 208/2006, OSNC 2007, z. 7/8, poz. 122; wyrok Sądu Najwyższego z dnia 30 października 2008 r., IV CSK 258/08, nie publ.).

W obrocie bankowym wytworzyła się praktyka tzw. wystawiania dokumentu gwarancyjnego (obejmującego oświadczenie woli banku - gwaranta) i przesyłania go beneficjentowi gwarancji, wskazywanego w tzw. zleceniu udzielenia gwarancji (kierowanego do banku w związku z treścią stosunku podstawowego). Nie wyłącza to jednak możliwości przyjęcia stanowiska, że obligacyjny stosunek gwarancyjny powstaje ostatecznie w wyniku umowy (porozumienia) zawartego między bankiem - gwarantem i beneficjentem gwarancji i to jeszcze przed datą wystąpienia z żądaniem zapłaty przez tego beneficjenta.

Z treści skargi kasacyjnej nie wynika, dlaczego skarżący przy ocenie źródła powstania zobowiązania gwarancyjnego Banku pomija zdarzenia, które mogą być miarodajne dla przyjęcia kontraktowego źródła tego zobowiązania (np. treść wspomnianej umowy zlecenia, uzyskanie dokumentu gwarancyjnego z 28 września 2007 r. przez beneficjenta w okresie ważności gwarancji; art. 60 k.c.). Z uzasadnienia zaskarżonego wyroku wynika, że Sąd Apelacyjny przyjmował umowne źródło stosunku gwarancyjnego między stronami (por. np. s. 54, 56-57), chociaż także używał terminologii neutralnej w tej mierze (np. „dokument gwarancji” z dnia 28 września 2007 r., „gwarancja” i n.), a w podsumowującym wywodzie dotyczącym formy czynności prawnej, zastrzeżonej w umowie (art. 76 k.c.), niezbyt jasno stwierdził, że „strony procesu nie łączyła (...) umowa” (s. 66 uzasadnienia). W każdym razie ustalenia faktyczne dokonane przez Sądy meriti stanowią wystarczającą podstawę do stwierdzenia, że wiążący strony, stosunek gwarancyjny wynika z zawartej między nimi umowy (art. 60 k.c.). Bezprzedmiotowy zatem pozostaje wywód skarżącego, sugerujący, że „w jednostronnej czynności prawnej nie można zastrzec formy szczególnej” ze skutkiem dla adresata (tej czynności), ponieważ byłoby to naruszeniem dyspozycji art. 76 k.c.).

3. W rozpoznawanej sprawie zasadnicze znaczenie miała kwestia określenia konsekwencji prawnych niedochowania przez powoda (beneficjenta) zawartych w akapicie 3 dokumentu gwarancji postanowień dotyczących sposobu skierowania przez beneficjenta żądania wypłaty sumy gwarancyjnej wobec Banku przy przyjęciu przez strony bezwarunkowej postaci zobowiązania Banku (akapit 2 gwarancji). Z ustaleń faktycznych wynika, że pisemne żądanie takiej wypłaty zostało Bankowi przesłane, ale nie za pośrednictwem banku prowadzącego rachunek bankowy

inwestora (art. 725 k.c.) i nie było też potwierdzenia przez ten bank faktu podpisania żądania zapłaty przez osoby uprawnione do zaciągania zobowiązań w imieniu beneficjenta. W tej sytuacji Sąd Apelacyjny prawidłowo uznał, że przedstawienie Bankowi w okresie gwarancji żądania zapłaty bez zachowania tych wymagań oznaczało w istocie niewykonanie postanowień umowy gwarancyjnej (zobowiązania gwarancyjnego), które pociągało za sobą możliwość skutecznej odmowy przez Bank – gwaranta wykonania zobowiązania gwarancyjnego, i to nawet wtedy, gdy doszło do niewykonania lub nienależytego wykonania zobowiązania w stosunku podstawowym, objętego gwarancją bankową. W umowie gwarancyjnej bank może zastrzec nie tylko określoną treść kierowanego wobec niego żądania wypłaty sumy gwarancyjnej (po wystąpieniu tzw. wypadku gwarancyjnego; np. niewykonania lub nienależytego wykonania umowy o roboty budowlane przez głównego wykonawcę), ale także dodatkowe wymaganie pośrednictwa określonych banków (m.in. prowadzących rachunek bankowi beneficjenta gwarancji) i dodatkowe jeszcze czynności tychże banków (np. w postaci odpowiednich poświadczeń, w tym poświadczeń uprawnień określonych osób występujących w imieniu beneficjenta jako osoby prawnej). Takie dodatkowe postanowienia umowy gwarancyjnej mogą służyć pewniejszemu wykazaniu wystąpienia zdarzeń objętych gwarancją oraz identyfikowaniu podmiotu uprawnionego do wypłaty sumy gwarancyjnej. Przepis art. 81 ust. 1 prawa bankowego w żaden sposób nie ogranicza treści stosunku gwarancyjnego w omawianym zakresie. Należy podkreślić, że czym innym jest kwestia stwierdzenia określonych „warunków zapłaty” odpowiednimi dokumentami (np. powstania tzw. wypadku gwarancyjnego, w postaci niewykonania lub nienależytego wykonania zobowiązania objętego gwarancją), a czym innym kwestia zastrzeżenia w umowie gwarancyjnej dodatkowych postanowień dotyczących samej treści żądania wypłaty sumy gwarancyjnej, sposobu jego przedstawienia gwarantowi (bezpośrednio lub za pośrednictwem innego banku) i zweryfikowania zakresu upoważnienia osób reprezentujących beneficjenta jako osobę prawną.

Niezależnie od określonych propozycji doktrynalnych dotyczących odpowiedniego podziału „warunków gwarancji” (w orzeczeniach Sądów meriti nawiązano do niekoniecznie powszechnie akceptowanego obecnie odróżnienia

„warunków merytorycznych i formalnych” gwarancji), należy stwierdzić, że w treści umowy gwarancji bankowej mogą znaleźć się szczegółowe postanowienia dotyczące także treści i sposobu zgłaszanego gwarantowi żądania jako niezbędnych wymagań powstania skutecznego roszczenia o wypłatę sumy gwarancyjnej. Takie postanowienia (dodatkowe warunki kształtujące sytuację stron w stosunku gwarancyjnym) nie muszą oznaczać konieczności dołączenia do żądania zapłaty odpowiednich „dokumentów stwierdzających określone okoliczności” (s. 12 - 13 skargi). Chodzi jedynie o to, czy takie dodatkowe postanowienia, wymagające odpowiedniej aktywności uprawnionego beneficjenta, w ogóle zostały wykonane dla uruchomienia bezwarunkowego obowiązku świadczenia ze strony Banku (akapit 8 dokumentu gwarancyjnego).

W tej sytuacji za nietrafne należy uznać zarzuty naruszenia art. 81 ust. 1 prawa bankowego i art. 65 k.c. Należy też stwierdzić, że ustalenia faktyczne dokonane przez Sądy meriti oraz treść spornych klauzul w umowie gwarancji bankowej nie upoważniają do utrzymywania stanowiska, że istniały podstawy do dokonania wykładni tych klauzul przy zastosowaniu formuły *in dubio contra proferentem* (art. 385 § 2 k.c.), nawet gdyby tę formułę można było w odpowiedni sposób odnieść również do relacji bank – niekonsument.

4. Jeżeli przewidziane w treści dokumentu gwarancyjnego z dnia 28 września 2007 r. „żądanie zapłaty”, skierowane do Banku – gwaranta, mogło być traktowane jako oświadczenie woli (art. 60 k.c.), to nietrafne jest stanowisko skarżącego, że przepis art. 61 k.c. ma charakter przepisu *iuris cogentis* (zob. np. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 14 grudnia 2012 r., I CSK 350/12, OSNC 2013, z. 7/8, poz. 90). W określonej umowie (np. także w umowie gwarancji bankowej) może dojść do ograniczenia lub wyłączenie reguły przewidzianej w tym przepisie, wskazującej ogólnie moment skutecznego złożenia oświadczenia woli innemu podmiotowi (w tym też - kontrahentowi). Nieporozumieniem jest wskazywanie na naruszenie przez Sąd Apelacyjny przepisów art. 3 pkt 18 i art. 47 ust. 1 prawa pocztowego z 2003 r., ponieważ przepisy te nie były w ogóle stosowane przez ten Sąd. Nie było także podstaw do ich zastosowania w ustalonym stanie faktycznym. Postanowienia umowy gwarancyjnej (akapit 3 dokumentu gwarancji) adresowane

były do beneficjenta i to on właśnie nie przedłożył w okresie gwarancji żądania zapłaty w sposób przewidziany w tych postanowieniach.

W konsekwencji Sąd Najwyższy oddalił skargę kasacyjną jako nieuzasadnioną i orzekł o kosztach postępowania kasacyjnego (art. 98 § 1 k.p.c. i art. 108 § 1 k.p.c.).